

Стан сформованості показників патріотичного виховання у майбутніх учителів фізичної культури

Онопрієнко О.М.

Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького

Анотація:

Мета: дослідити формування складових системи патріотичного виховання студентів. **Матеріал:** в дослідженні взяли участь 324 студенти першого, третього і п'ятого курсів національного університету. **Результати:** вивчено компоненти позааудиторної роботи та їх співвідношення з показниками патріотичного виховання. Визначено, що більшість студентів вказують на доречність та необхідність впровадження змісту патріотичної проблематики та патріотичного спрямування педагогічної діяльності. Виявлено, що реалізація завдань патріотичного виховання обумовлюється специфікою діяльності кафедр університету. Наголошується на необхідності розробки системи впровадження патріотичного виховання у позааудиторну діяльність. **Висновки:** навчально-виховна система повинна мати інтегрований особистісно-розвивальний характер і сприяти розширенню особистісного світогляду студентів по формуванню їхнього патріотичного світогляду.

Онопrienko O.H. Состояние сформированности показателей патриотического воспитания у будущих учителей физической культуры. Цель: исследовать формирование составляющих системы патриотического воспитания студентов. **Материал:** в исследовании приняли участие 324 студента первого, третьего и пятого курсов национального университета. **Результаты:** изучены компоненты внеаудиторной работы и их соотношение с показателями патриотического воспитания. Выявлено, что большинство студентов указывают на уместность и необходимость внедрения содержания патриотической проблематики, а также патриотического направления педагогической деятельности. Определено, что реализация задач патриотического воспитания обуславливается спецификой деятельности кафедр университета. Акцентируется на необходимости разработки системы внедрения патриотического воспитания во внеаудиторную деятельность. **Выводы:** учебно-воспитательная система должна иметь интегрированный личностно-развивающий характер и способствовать расширению мировоззрения студентов по формированию их патриотического мировоззрения.

Onoprienko O.M. Status indicators of formation of patriotic education of future teachers of physical culture. Purpose: to examine the formation of the system components of patriotic education of students. **Material:** the study involved 324 students of the first, third and fifth courses of National University. **Results:** the components of extracurricular activities and their relation with indicators of patriotic education are studied. Determined that the majority of students indicate the relevance and the need to implement the content of patriotic perspective, as well as patriotic educational activities. Determined that the implementation of the tasks of patriotic education is due to the specifics of the departments of the University. Focuses on the need to develop a system to introduce patriotic education in extracurricular activities. **Conclusions:** the training and educational system must have an integrated personality-developing character and to foster world students shape their patriotic outlook.

Ключові слова:

показники, компоненти, студенти, формування, система, фізична культура, патріотичне, виховання.

показатели, компоненты, студенты, формирование, система, физическая культура, патриотическое, воспитание.

performance, components, students, forming system, physical culture, patriotic, education.

Вступ.

Експериментальне дослідження системи патріотичного виховання майбутніх учителів фізичної культури у позааудиторній діяльності здійснювалося з позиції визначеної нами експериментальним шляхом змістовно-структурних компонентів позааудиторної діяльності майбутніх учителів фізичної культури в контексті реалізації засад патріотичного виховання [1, 2, 3, 5, 6, 11].

Проблема формування фізичної культури як складової особистості студентів майбутніх учителів фізичної культури є досить складною і неоднозначною у розумінні майбутніми фахівцями фізичної культури як показали наші дослідження. Значної уваги дана проблема має у контексті реалізації завдань патріотичного виховання та формування поряд із особистісною якістю – усвідомлення фізичної культури самим студентом її патріотичного спрямування [7, 8, 9, 10, 12].

Особливого значення має той факт, що у відповідності до наших спостережень проблема формування фізичної культури, зокрема, її особистісний та загально-розвиваючий аспект знаходяться досить на низькому рівні. Спостереження щодо впровадження завдань позааудиторної діяльності показали, що дана форма діяльності зі студентами майбутніми фахівцями фізичної культури здійснюється несистематично. Тобто, у більшості випадків, позааудиторні заняття носять стандартизований, випадковий характер і якість їх

реалізації як з боку викладачів фізичної культури та виконання з боку студентів у її реалізації знаходяться на досить низькому недостатньо кваліфікованому рівні [1, 4].

Мета, завдання роботи, матеріали і методи.

Мета статті – встановити рівень формування показників системи патріотичного виховання студентів і вивчити компоненти позааудиторної роботи та їх співвідношення з показниками патріотичного виховання.

Завданнями на даному етапі дослідження виступало: встановлення рівнів сформованості показників системи патріотичного виховання студентів, які отримують спеціальність учителя фізичної культури; технології патріотичного спрямування психолого-педагогічного характеру та організаційно-методичних умов організації патріотичного виховання майбутніх учителів фізичної культури.

Звідси, вирішення наших завдань та їх конкретизація підтверджує наше припущення щодо технології формування патріотичного спрямування та створення організаційно-методичних умов з організації патріотичного виховання майбутніх учителів фізичної культури і інтегруються у методичному та змістовному компонентах, психолого-педагогічні технології розкриваються в особистісно-розвивальному, патріотично-позиційному та фізично-оздоровчому компонентах.

Констатувальний експеримент з дослідження організаційно-методичних, психолого-педагогічних та

патріотичних інтеграційних технологій здійснювався нами зі студентами Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького протягом трьох років.

Стан сформованості та прояву методичного компоненту реалізації засад патріотичного виховання у позааудиторній діяльності майбутніх учителів фізичної культури визначався нами за допомогою спостереження, анкетування, аналізу продуктів діяльності студентів, що навчаються, тестування, бесід.

Стан сформованості та реалізації змістовного компоненту визначався нами за допомогою аналізів навчальних планів та програм з основних курсів та дисциплін, що реалізуються як у навчальній діяльності студентів, так і у межах позааудиторної діяльності.

Стан сформованості особистісно-розвивального компоненту визначався нами за допомогою аналізів продуктів діяльності студентів, спостереження, бесіди та анкетування.

Стан сформованості патріотично-позиційного компоненту визначався нами за допомогою аналізів продуктів діяльності студентів, анкетування та спостереження.

Стан сформованості фізично-оздоровчого компоненту визначався нами за допомогою аналізу існуючих засобів реалізації форм та видів фізичної діяльності у позанавчальному процесі підготовки студентів майбутніх учителів фізичної культури, аналізу продуктів діяльності студентів, бесіди, анкетування.

Констатувальний етап дослідження передбачав визначення рівня сформованості та реалізації компонентів моделі реалізації засад патріотичного виховання у позааудиторній діяльності майбутніх учителів фізичної культури. Нами було застосовано наступні методи дослідження:

- спостереження: пошукове, періодичне та одиничне, відкрите спостереження, лабораторне у природних умовах;
- вільне інтерв'ю із застосуванням прямих, непрямих та проєктивних питань;
- аналіз продуктів діяльності студентів (описи з патріотичної проблематики, розв'язання завдань з патріотичних спроектованих ситуацій, участь студентів в організації спортивно-оздоровчих заходів із застосуванням засобів української фізичної культури, участь студентів з організації змагань із застосуванням системи засобів української фізичної культури);
- анкетування, зокрема було запропоновано анкети на тему особистісного ставлення та відношення досліджуваних студентів до проблеми патріотичного виховання, визначення ставлення та рівнів усвідомлення і розуміння патріотичних аспектів у реалізації завдань фізичної культури, ставлення до патріотичного виховання як основної складової позааудиторної діяльності студентів майбутніх учителів фізичної культури.

Результати дослідження.

Проведене нами спостереження за студентами експериментальної та контрольної груп у процесі їхніх

лекційних, семінарських занять у межах навчального процесу, виконання завдань з патріотичної проблематики під час самостійної роботи, участь у патріотично-зорієнтованих заходах як у межах факультету, так і у межах усього університету в позааудиторній діяльності, а також участь в секційно-груповій, спортивних змаганнях і оздоровчо-фізкультурних заходах показало недостатню сформованість таких компонентів як особистісно-розвивального, патріотично-позиційного та фізкультурно-оздоровчого. Особлива увага приділялася і стану сформованості методичного та змістовного компонентів, так як їх реалізація у контексті реалізації завдань патріотичного виховання у позааудиторній діяльності лишається на досить низькому методичному та організаційному рівнях. Отримані нами результати спостережень було підтверджено і отриманими результатами анкетування досліджуваних студентів та проведенні з ними бесід.

Бесіди, які були проведені нами у межах констатувального дослідження зі студентами змістовно були спрямовані на встановлення:

- розуміння студентами сутності патріотичного виховання та сутності патріотизму загалом, а також ролі патріотичного виховання у підготовці майбутніх учителів фізичної культури;
- виявлення сформованих уявлень та стану їхньої реалізації щодо об'єкту та предмету патріотизму, його видах на напрямках, які мають реалізовуватися у позааудиторній підготовці майбутніх фахівців освіти;
- місця та ролі патріотичного виховання у системі професійної позааудиторної підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

Дослідження дало можливість визначити, що 74% досліджуваних студентів контрольної групи та 69% досліджуваних експериментальної групи вказали на доречність та необхідність впровадження змісту патріотичної проблематики та загалом педагогічної діяльності патріотичного спрямування у межах вузу. Дані досліджувані усвідомлюють та розуміють значення основних позицій патріотичного виховання таких як: патріотизм, громадянськість, патріотична позиція, відповідальність, обов'язковість, почуття патріотичного обов'язку перед Батьківщиною та близькими людьми. Загалом, досліджувані студенти виявили готовність до реалізації патріотичного виховання у межах позааудиторної діяльності у вузі.

Щодо встановлення стану суб'єктності у реалізації засад патріотичного виховання, який структурно-представлений як в особистісно-розвивальному, так і патріотично-позиційному компонентів то 62% досліджуваних контрольної групи і 56% досліджуваних експериментальної групи визначають себе у якості суб'єктів від яких залежить успішність реалізації патріотично-зорієнтованих технологій у процесі реалізації позааудиторної діяльності та процесу навчально-професійної підготовки. Таким чином, 20% досліджуваних експериментальної групи та 17% досліджуваних контрольної групи вказали, що суб'єктивна позиція щодо реалізації завдань патріо-

*Порівняльний аналіз стану сформованості показників патріотичного виховання
у майбутніх учителів фізичної культури*

№ п/п	Компоненти позааудиторної діяльності	Показники патріотичного виховання	Досліджувані у % (n-70)	
			Контрольна група	Експериментальна група
1.	Методичний	Організаційно-методичний	68	59
2.	Змістовний	Гносеологічний	54	51
3.	Особистісно-розвивальний	Мотиваційно-творчий	49	47
4.	Патріотично-позиційний	Ціннісний	48	43
5.	Фізично-оздоровчий	Етнофізичний	35	28

тичного виховання обумовлюється специфікою діяльності як кафедр університету, що здійснюють безпосередню професійну підготовку, так і діяльності з даного напрямку університету загалом. До того ж акцентувало увагу на визначній позиції у реалізації завдань патріотичного виховання саме університетом, зокрема у межах позааудиторної діяльності 19% досліджуваних експериментальної групи та 11% контрольної групи. Причому 10% досліджуваних контрольної групи та 5 експериментальної групи ніколи не задумувалися над проблемами патріотичного виховання та їх реалізації у позааудиторній діяльності.

Аналіз відповідей, що були отримані у проведеній бесіді дозволяє вказати, що переважна більшість студентів усвідомлює та розуміє необхідність реалізації завдань патріотичного виховання у межах навчання у вузі як безпосередньо у навчальному процесі, так і позааудиторній діяльності та, водночас, вони в більшості випадків займають пасивну позиції у практичному втіленні даних засад такого роду діяльності. Вони не виявляють активності у проведенні спеціально-організованих заходів з реалізації завдань патріотичної проблематики і не виявляють самостійності у даному аспекті.

Таким чином, за отриманими експериментальними результатами щодо сформованості методичного, змістовного, особистісно-розвивального, патріотично-позиційного та фізично-оздоровчого компонентів реалізації патріотичного виховання у позааудиторній діяльності за результатами впроваджених експериментальних методів нами було встановлено наступні аспекти (табл.1.).

Проведене нами експериментальне дослідження дало можливість експериментальним шляхом визначити наступні показники патріотичного виховання, що реалізуються за допомогою компонентів поза-

аудиторної діяльності. Так, за отриманими результатами 68% досліджуваних контрольної групи і 59% досліджуваних експериментальної групи вказали, що патріотичне виховання має реалізовуватися у межах діяльності як окремих кафедр, так і університету загалом і, що патріотичні технології мають бути організованими та змістовного представленими у кожному конкретному позааудиторному заході. 54% досліджуваних контрольної групи та 51% досліджуваних експериментальної групи вказали на необхідність створювати додаткові позааудиторні заходи щодо розуміння тих чи інших засад патріотичного виховання, його змісту та призначення в сучасній системі розвитку суспільства загалом та їхньої професійної підготовки, тобто мова йде про гносеологічний або пізнавальний аспект реалізації патріотичного виховання у межах позааудиторної діяльності.

Висновки.

Таким чином, можна зазначити, що дослідження компонентів позааудиторної роботи та їх співвідношення з показниками патріотичного виховання виступає досить проблематичним у плані усвідомлення та розуміння досліджуваними студентами сутності та ролі патріотичного виховання, яке реалізовується безпосередньо в освітніх і фізично-оздоровчих технологіях. Даний аспект вказує на необхідність розробки системи впровадження патріотичного виховання у позааудиторну діяльність, яка носила б інтегрований особистісно-розвивальний характер і сприяла б розширенню не тільки особистісного світогляду досліджуваних студентів, але й формуванню патріотичного світогляду.

Подальше дослідження передбачається провести у більш досконалому вивчення проблеми з формування фізичної культури студентської молоді у система позааудиторної роботи.

Література:

1. Виховання патріотизму у дітей та молоді в суч. соц. економ. умовах: матеріали наук.-практ. конференції / відп. ред. І.Д. Бех. (Ін-т проблем виховання АПН України). – Київ. – 1999. – 127 с.
2. Деминская Л.А. Определение степени готовности будущих учителей физического воспитания к сохранению и формированию здоровья учеников / Л.А. Деминская // Физическое воспитание студентов. – 2012. – № 4. – С. 42-46.
3. Драгнев Ю.В. Системный подход к профессиональному развитию будущего учителя физической культуры / Ю.В. Драгнев // Физическое воспитание студентов. – 2012. – № 5. – С. 47-49.
4. Свтух М. Б. Основи педагогіки та психології вищої школи в Україні / М.Б. Свтух, В.Н. Галузинський. – Київ. – 1995. – 168 с.
5. Зубалий Н.Д. Военно-патриотическое воспитание старшеклассников в процессе внеклассной и внешкольной физкультурно-массовой работы: дис. канд. пед. наук / Н.Д. Зубалий. – Киев. – 1977. – 160 с.
6. Колумбет А.Н. Обоснование специализированной физической подготовки учителя средней школы / А.Н. Колумбет // Педагогика, психология и медико-биологические проблемы физического воспитания и спорта. – 2012. – № 12. – С. 59-64. doi:10.6084/m9.figshare.105446
7. Кузь В. Г. Народна педагогіка – основа теорії національного виховання / В.Г. Кузь // Навчально-виховний процес в середній та вищій школі: проблеми, пошуки, перспективи. Збірник наукових праць. – Умань. – 1994. – С. 3-9.
8. Кузьминський А.І. Педагогіка вищої школи: навч. посібник / А.І. Кузьминський. – Київ. – Знання. – 2005. – 486 с.
9. Самсутина Н.М. Критерии, показатели и уровни сформированности профессиональных функциональных компетентностей будущих учителей физической культуры / Н.М. Самсутина // Педагогика, психология и медико-биологические проблемы физического воспитания и спорта. – 2012. – №8. – С. 83-86.
10. Сластина Е.А. Спортивно-педагогическое совершенствование в системе подготовки будущих учителей физического воспитания / Е.А. Сластина // Педагогика, психология и медико-биологические проблемы физического воспитания и спорта. – 2013. – № 5. – С. 68-72. doi:10.6084/m9.figshare.707103
11. Ступарик Б. Сутисть і мета національного виховання / Б. Ступарик // Людинознавчі студії: зб. наук. праць. – Дрогобич. – 2000. – С. 87-109.
12. Томенко А.А. Представления и ассоциации будущих учителей относительно основных понятий сферы физической культуры и спорта / А.А. Томенко, С.В. Чередниченко // Педагогика, психология и медико-биологические проблемы физического воспитания и спорта. – 2013. – №5. – С. 73-76. doi:10.6084/m9.figshare.707104
13. Christensen E. Micropolitical staffroom stories: Beginning health and physical education teachers' experiences of the staffroom. *Teaching and Teacher Education*. – 2013. – vol.30. – pp. 74-83. doi:10.1016/j.tate.2012.11.001.
14. Katarzyna Dmistruk, Mirosława Cieślicka, Błażej Stankiewicz, Krzysztof Prusik. Moc anaerobowa biegaczy na średnich dystansach w wieku 16-17 lat mierzona cykloergometrycznym 15-sekundowym testem. *Annales Universitatis Marie Cure-Skłodowska*, section D 112. *Medicina*. – Lublin. – 2007. – vol.LXII, supplXVIII, N.2. – pp. 100-108.
15. MacPhail A., Tannehill D., Goc Karp G. Preparing physical education preservice teachers to design instructionally aligned lessons through constructivist pedagogical practices. *Teaching and Teacher Education*. – 2013. – vol.33. – pp. 100-112. doi:10.1016/j.tate.2013.02.008.

References:

1. Bekh I.D. *Vikhovannia patriotizmu u ditej ta molodi v suchasnikh social'no-ekonomichnikh umovakh* [Parenting patriotism in children and young people in the modern social and economic environment], Kiev, Institute of Education Pedagogical Sciences of Ukraine, 1999, 127 p.
2. Deminskaia L.A. *Fiziceskoe vospitanie studentov* [Physical Education of Students], 2012, vol.4, pp. 42-46.
3. Dragnev Iu.V. *Fiziceskoe vospitanie studentov* [Physical Education of Students], 2012, vol.5, pp. 47-49.
4. Ievtukh M. B., Galuzins'kij V.N. *Osnovi pedagogiki ta psikhologii viishchoyi shkoli v Ukraini* [Fundamentals of pedagogy and psychology of higher education in Ukraine], Kiev, 1995, 168 p.
5. Zubalij N.D. *Voенno-patrioticheskoe vospitanie starsheklassnikov v processe vneklassnoj i vneshkol'noj fizkul'turno-massovoj raboty* [Military-patriotic education of senior pupils in the extracurricular sports and media work], Cand. Diss., Kiev, 1977, 160 p.
6. Kolumbet A.N. *Pedagogika, psihologia ta mediko-biologicni problemi fizicnogo viovanna i sportu* [Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports], 2012, vol.12, pp. 59-64. doi:10.6084/m9.figshare.105446
7. Kuz' V. G. *Narodna pedagogika – osnova teorii nacional'nogo vikhovannia* [Popular education – the foundation of the theory of national education] *Navchal'no-vihovnij proces v serednij ta viishchij shkoli: problemi, poshuki, perspektivi* [The educational process in secondary and higher education: problems, searches, prospects], Uman, 1994, pp. 3-9.
8. Kuz'mins'kij A.I. *Pedagogika vishchoyi shkoli* [Higher school of pedagogy], Kiev, Knowledge, 2005, 486 p.
9. Samsutina N.M. *Pedagogika, psihologia ta mediko-biologicni problemi fizicnogo viovanna i sportu* [Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports], 2012, vol.8, pp. 83-86.
10. Slastina E.A. *Pedagogika, psihologia ta mediko-biologicni problemi fizicnogo viovanna i sportu* [Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports], 2013, vol.5, pp. 68-72. doi:10.6084/m9.figshare.707103
11. Stuparik B. *Sutnist' i meta nacional'nogo vikhovannia* [The essence and purpose of national education], *Liudinoznavchi studiji* [Person knowledge studio], Drohobich, 2000, pp. 87-109.
12. Tomenko A.A., Cherednichenko S.V. *Pedagogika, psihologia ta mediko-biologicni problemi fizicnogo viovanna i sportu* [Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports], 2013, vol.5, pp. 73-76. doi:10.6084/m9.figshare.707104
13. Christensen E. Micropolitical staffroom stories: Beginning health and physical education teachers' experiences of the staffroom. *Teaching and Teacher Education*, 2013, vol.30, pp. 74-83. doi:10.1016/j.tate.2012.11.001.
14. Katarzyna Dmistruk, Mirosława Cieślicka, Błażej Stankiewicz, Krzysztof Prusik. Anaerobic power in middle distance runners aged 16-17 years measured 15-second cyclic ergometric test. [Moc anaerobowa biegaczy na średnich dystansach w wieku 16-17 lat mierzona cykloergometrycznym 15-sekundowym testem]. *Annales Universitatis Marie Cure-Skłodowska* [Annales Universitatis Marie Cure-Skłodowska], section D 112. *Medicine*, Lublin, 2007, vol.62(18,2), pp. 100-108.
15. MacPhail A., Tannehill D., Goc Karp G. Preparing physical education preservice teachers to design instructionally aligned lessons through constructivist pedagogical practices. *Teaching and Teacher Education*, 2013, vol.33, pp. 100-112. doi:10.1016/j.tate.2013.02.008.

Информация об авторе:

Онопrienko Ольга Николаевна: ORCID: 0000-0003-1923-9751; chentukova@ukr.net; Черкасский национальный университет имени Богдана Хмельницкого; бульвар Шевченко 81, г. Черкассы, 18031, Украина

Цитуйте цю статтю як: Онопрієнко О.М. Стан сформованості показників патріотичного виховання у майбутніх учителів фізичної культури // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2014. – № 3 – С. 48-52. doi:10.6084/m9.figshare.936967

Электронная версия этой статьи является полной и может быть найдена на сайте: <http://www.sportpedagogy.org.ua/html/arhive.html>

Это статья Открытого Доступа распространяется под терминами Creative Commons Attribution License, которая разрешает неограниченное использование, распространение и копирование любыми средствами, обеспечивающими должное цитирование этой оригинальной статьи (<http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/deed.ru>).

Дата поступления в редакцию: 26.12.2013 г.
Опубликовано: 28.01.2014 г.

Information about the author:

Onoprienko O. N.: ORCID: 0000-0003-1923-9751; chentukova@ukr.net; Cherkasy National University; Shevchenko Boulevard 81, Cherkassy, 18031, Ukraine

Cite this article as: Onoprienko O.M. Status indicators of formation of patriotic education of future teachers of physical culture. *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*, 2014, vol.3, pp. 48-52. doi:10.6084/m9.figshare.936967

The electronic version of this article is the complete one and can be found online at: <http://www.sportpedagogy.org.ua/html/arhive-e.html>

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited (<http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/deed.en>).

Received: 26.12.2013
Published: 28.01.2014